

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Frančiškanska ul. 6/1. Vse pošiljate je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštnine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TIVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugosl. Učiteljstva - Poverjenišvo Ljubljana

907. Licealna knjižnica
Ljubljana
Strossmayerjeva ulica. II. drž. gimn.

Izhaja vsak četrtak. Naročnina znaša za neorganizirane 40 Din, za inozem. 60 Din. Posamezna številka 1 Din. Članstvo „Pov. UJU — Ljubljana“ ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne novice vseh vrst je plačati po Din 2-50 od petih vrst. Inzeratni davki posebej. Pošt. črk. ur. 11.197.

Ločitev šolske uprave od politične, ali — samouprava šolstva.

V veljavi so pri nas še stari šolski zakoni, ker novega šolskega zakona nimamo. Pač so se raztegnili členi 29. do 33. srbskega šolskega zakona iz leta 1904. na vso državo z zakonom od dne 23. julija 1919; pozneje je bil izdan zakon o poslovanju višjega šolskega sveta v Ljubljani z dne 23. januarja 1921. (»Služ. Nov.« št. 40 z dne 23. februarja 1921); zakon o oblastni in šolski samoupravi z dne 28. aprila 1923 tudi posega nekoliko v prosvetno administracijo; v personalno prosvetno upravo posega zakon o civilnih državnih uslužbenih z dne 31. julija 1923, ki je povzročil pri prosvetni upravi velik upravni kaos; temeljne smernice in načela ureditve našega šolstva in prosvete daje pa vidovdanska ustava.

To bi bili pravni temelji, na katerih nam je postaviti prosvetne zakone in je urediti prosvetno upravo za celo državo, ki bo odgovarjala našim državnim prilikam.

Med temeljne zahteve učiteljstva, ki jih zahteva pri uveljavljanju šolskega zakona, spada tudi popolna ločitev — personalna in teritorialna — šolske uprave od politične, t. j. samouprava šolstva.

Dosedaj je bil pri nas vedno šef politične državne uprave tudi vrhovni šef prosvetne uprave v oblasti in se je razdelitev prosvetne uprave morala vedno ozirati na teritorialno politično razdelitev države, kar je pa bilo na škodo prosvete in je oviralo kulturni in prosvetni razvoj šolstva.

Zato stoji učiteljstvo odločno na stališču, da se šolstvo loči od politične uprave. Prosvetni upravi naj načeljuje šolski delegat prosvete, ki bo kot strokovnjak edini pravilno odločal v šolskih vprašanjih; drugače kakor pa politični šef-jurist, ki ne pozna notranjosti in ne bistva šolstva.

Na delegata prosvete naj prenese minister prosvete podrobne upravne zadeve, ki bi sicer le obremenjevale ministrstvo, če bi se reševale tam in pri katerih tudi interes hitro poslujoče in dobre administracije zahteva lokalne rešitve.

To je videl tudi dr. Radojevič, ki je v projekt zakona o narodnih šolah vnesel personalno ločitev šolske uprave od politične in se tudi teritorialno ni vezal pri razdelitvi države glede prosvetnih oblasti, na politično razdelitev. Enako daje tudi člen 88. zakona o oblastni in sreski upravi tako možnost.

Na tem principu je treba tudi v interesu šolstva in prosvete absolutno vztrajati!

Koliko slabega je bilo napravljene šolstvu in prosveti s tem, da je načeljeval tudi prosveti politični šef, bi se dalo dokazati s slučaji iz preteklosti; to je škodilo oboju in tudi šolstvu in pouku samemu.

Drugi činitelj samouprave je višji šolski svet, v katerem so poleg drugih zastopnikov tudi zastopniki učiteljstva. Učiteljstvo stoji v tem oziru na stališču upeljave učiteljskih zbornic za reševanje vseh personalnih zadev učiteljstva, kar bi pomenilo najdemokratičnejšo ureditev uprave in višek stanovske samouprave.

Pri nas določa »zakon o poslovanju višjega šolskega sveta« z dne 22. februarja 1921, da ostane ta zakon v veljavi »dokler ne stopi v veljavo nov šolski zakon, ki določa delokrog in sestavo šolskih oblasti«.

V uradniškem zakonu ni nikjer predvideno, da se zakon o višjem šolskem svetu ukine. Četudi odpadejo personalne zadeve in se ima pri tem višji šolski svet omejiti le na predloge ministra v tem oziru — kakor je to že dosedaj delal v personalnih zadevah profesorjev — je še polno drugih pedagoških in upravnih vprašanj, za katere je višji šolski svet edini forum potom katerega lahko izražajo zastopniki svoje mnenje ministru prosvete.

Iz tega vzroka je ožji sosvet Pov. UJU na svoji zadnji seji se soglasno izrekel za predlog mariborskega zastopnika učiteljstva v višjem šolskem svetu, da se store vsi koraki, da zakon o višjem šolskem svetu ostane o polni veljavi do novega šolskega zakona in se višji šolski svet čimprej pozove na sejo, ker prav zadnji dogodki na prosvetnem polju kažejo, da je nujna zahteva izpregovoriti o kaosu in katastrofi prosvete pri nas, če ne prenehajo pretresljaji, ki so zadnji čas pri prosvetni upravi v praksi.

Učiteljstvo zahteva, da se višji šolski svet absolutno ohrani do novega šolskega zakona in da se da zastopnikom učiteljstva prilika, da tudi potom te korporacije izražajo mišljenje učiteljstva o prosvetnih vprašanjih ministru prosvete.

Enak slučaj je pri mestnem šolskem svetu v Ljubljani, kjer zastopniki učiteljstva ne pridejo do besede in se ta korporacija ne skliče na sejo.

Resno se je bati, da bo mesto samouprave zavlada absolutizem, če nas sedanjega položaja ne reši novi šolski zakon in če se prosvetna uprava pri oblasteh in srezih ne loči od politične uprave.

Ob zaključku članka smo prejeli vest, da je g. minister prosvete podpisal ukaz, s katerim prinaša na podlagi pooblastila ministrskega sveta vse prosvetne posle ljubljanske pokrajinske uprave na ministrstvo prosvete. Postopek se ima izvršiti po členu 25. zakona o občni upravi. Delegatom prosvete je imenovan g. dr. Stanko Bevk, sedanjí predsednik višjega šolskega sveta. Oddelek za prosveto pri pokrajinski upravi se ukine. Minister prosvete je poveril inspektorja ministrstva prosvete g. dr. Janka Lokarja, da na licu mesta prouči pravno in dejansko stanje radi nadaljnjih ukrepov.

Samostojna Kmetška Stranka in učiteljstvo.

Glasilo Samostojne Kmetške Stranke »Kmetijski list« je v svoji številki z dne 13. februarja 1924 napisal strasten članek proti učiteljstvu pod naslovom »Učiteljstvo na deželi«.

Nismo pričakovali od te strani takega članka. Potruditi se hočemo, da ne bomo v svojih izvajanjih tako malo obzirni, kakor je bilo uredništvo »Kmetijskega lista« z objavo tega članka in tudi vseh fanatičnih zavračanj se hočemo izogniti.

»Samostojna Kmetška Stranka« je zagrešila ono taktično napako, kakor so jo zagreševale vse napredne stranke pri nas, da so zrle v učiteljstvu vedno le svojega političnega eksponenta, priganjača in agitatorja, zvale so ga »pionirja prosvete«, niso ga pa podpirale pri pro-

svetnem in kulturnem delovanju med narodom. Vse njihovo delovanje se je omejevalo na politično probujanje mas ob času bližajočih se volitev, na fanatičen boj za zmago oseb, potem pa je vladalo brezdelje do novih volitev; brezobzirno so pa prezirali vsako prosvetno in kulturno delovanje, s katerim bi bilo potreba izpolniti te vrzeli, niti malo pa ni bilo misliti, da bi stranke v tem času podpirale učiteljstvo pri prosvetnem in kulturnem probujanju širokih mas.

In ko je prišla katastrofa, je bilo vsega poraza krivo — podeželsko učiteljstvo!

Tako je naredila svoječasna narodno-napredna stranka in tako je naredila Samostojna Kmetška Stranka sedaj.

Nevarno je seljaka preje politično probujati, preden se mu ne da zadostnega kulturnega in prosvetnega temelja. Politika brez kulturnih, prosvetnih in etičnih vrednot je prazna, ona doživi poraz in živi lahko le od demagogije.

Politično probujanje mas lahko doživi z zdravim idejo, lep uspeh, to nam je dokaz Samostojna Kmetška Stranka po prevratu; toda trajan ta uspeh ne ostane, če ne temelji na smotrenem gospodarskem, kulturnem in prosvetnem temelju in delovanju, ki je sebi namen, ne pa sredstvo le političnim smotrom — to nam dokazuje nadaljni razvoj v Samostojni Kmetški Stranki. Posebno pri širokih masah je politika brez gospodarskih in kulturnih vrednot porazna sama sebi.

Seveda je uspeh političnega probujanja in demagogije hitrejši in zahteva kulturna politika dolgega in smotrenega dela, morda za celo desetletje, a trajnejši in sigurnejši je ta uspeh.

Ta temeljna razlika in računanje s hipnim uspehom in delovanjem v negativno smer, ta proces je prinesel Samostojni Kmetški Stranki poraz — ne pa učiteljstvo!

Samostojna Kmetška Stranka se ni potrudila, da bi postavila proti klerikalni gospodarski in prosvetni organizaciji na deželi svojo gospodarsko in prosvetno organizacijo in da bi s tem dala svojemu stremljenju neko materialno in etično vrednost ter bi s tem utrdila lepo pozicijo, ki jo je dobila po prevratu.

Tu bi prišlo v poštev zopet učiteljstvo!

Gospodje! Ali ste dali učiteljstvu možnost za to delo v vaših vrstah?

Klerikalna politika je šla za tem, da je med masami spravila šolo in učiteljstvo ob ugled in veljavo, da je potem na deželi duhovščina nemoteno gospodarila in pridobivala maso za prosvetne namene in s tem za svoje politične namene; z učiteljstvom pa se je s tem iznebila edinega in hudega nasprotnika.

Ali ste vi kaj napravili med svojimi pristaši, da bi dvignili in izpremenili to od klerikalcev vcepljeno naziranje v masi, da bi dvignili ugled šole in učiteljstva in bi mu s tem omogočili, da bi polagalo v maso kulturne in etične vrednote v vašo korist in v korist utrditve vaše pozicije, ki ste bili edini upravičeni nosilci državne edinstvene ideje na deželi?!

Ne! Rajši ste sledili od klerikalcev vsajenim instinktom mase proti šoli in učiteljstvu ter ste nazvali umetno vzgojeni klerikalni strup proti šoli in učiteljstvu zgolj iz demagogije »ljudsko voljo«, namesto da bi se vrgli na delo in bi preobrazili ljudsko mišljenje s pametnim in preudarnim pojasnjevanjem na shodnih — šoli in učiteljstvu v prid. Teško je bilo, ker ste imeli v demagogiji klerikalne stranke hudega nasprotnika, a ni se bilo potreba potem poslužiti še večje demagogije proti šoli in učiteljstvu, tako da smo čuli, »da so Samostojni še slabši od Šusteršičjancev« in kakor nam je izkazal najžalostnejši slučaj Velike Doline. Drug tak slučaj se je pripetil leta 1921. pri nekkih občinskih volitvah. Bil se je boj med

SKS in klerikalci. Učiteljstvo (vse napredno) je bilo na strani SKS in je delovalo za SKS. Teden pred volitvijo pa so bile čez noč pokrite vse hiše z lepaki, na katerih je tudi stalo dobesedno to-le: »Če hočete, da se polovica učiteljev odpravi, ki jih je preveč, vrzite kroglico v prvo (SKS) škatljo, da Vam ne bo treba toliko davka plačevati za gospodo, ki ima mastno plačo, dela pa cel teden niti toliko, kolikor Ti ubogi kmet en sam dan!« In to se je zgodilo v kraju, kjer je učiteljstvo prejelo posebno pohvalo za izvenšolsko delovanje, kjer je šest družtev, ki jih učiteljstvo požrtvovalno podpira in deluje pri njih ter jih je povečini ustanovil nadučitelj. Niti na misel vam ni prišlo, da bi skušali preobraziti mišljenje svojih privržencev glede reakcionarnega stališča napram šoli.

In vendar bi s tem utrdili pozicijo sebi, če bi postavili trdno pozicijo in zaslobo šoli in učiteljstvu, kot edini protuteži klerikalnim stremljenjem na deželi. Učiteljstvo bi vam na podlagi zaupanja polagalo kulturne in prosvetne temelje v masi, na katerih bi lahko vi zidali smotreno napredno politiko.

Vedeti ste pa morali, da je prvi pogoj uspešnemu delu učiteljstva — če ste resno računali z njim — zaupanje v masi in izpodbijanje od klerikalcev vcepljene ideologije o šoli in učiteljstvu med maso. Toda na to ste pozabljali in ste pustili, da si učiteljstvo samo ustvarja pozicijo v narodu. Še več! Vi ste se celo sami oprijemali klerikalne ideologije, ker ste se bali mas in ste se jim rajši hlinili, kakor da bi jim rekli dobro besedo o šoli in učiteljstvu.

Za zgled, kaj se napravi, če se hoče in če se vztrajno in neprenehoma dela, naj vam služi delovanje tržaških politikov za Avstrije in še danes, kjer ni bilo shoda, da bi ne govorili obširno o šoli v dobrem zmislu in ni bilo dneva, da bi se časopisje ne zavzemalo za šolstvo in učiteljstvo. Šola in učiteljstvo sta imela ugled pri masi in masa sama se je zavzemala za napredek šolstva; učiteljstvo pa je izrabljalo svoj ugled v korist vnanjega dela na prosvetnem polju, na katerem temelju so potem politiki dosegali lepe uspehe vsepovsod in ki jim je bil najtrdnjša opora v najhujših časih.

Ali ste iskali kdaj stika z vodstvom učiteljstva in učiteljstvom samim? Ali ste si postavili poleg razrednega kak kulturni prosvetni program? Ne! Pustili ste svoje ljudi tavati v klerikalnem naziranju.

Z nedelom ste ubili sami sebe!

Še bi bil čas se dvigniti, toda jutri še ne smete misliti na uspeh! Korenito pa morate izpremeniti najprej svoje mišljenje in nazore svojih pristašev o šoli in učiteljstvu.

V učiteljstvu glejte v prvi vrsti kulturnega in prosvetnega delavca, ki mu bode nudili vso svojo moralno podporo; ne smete pa misliti, kako ga bode jutri že politično in strankarsko izrabljali.

Na podrobne očitke o podkupovanju ne odgovarjamo, ker ti se v naših očeh obsojajo sami!

Še nekaj o učiteljskih upokojitvah.

Dne 13. decembra 1923 sem v »Učiteljskem Tovarišu« priobčil članek, ki sem v njem opozoril na postopanje pri upokojevanju učiteljstva, in opomnil z njim one, ki vlagajo prošnje za upokojitve, naj se pač za delj časa preskrbe s potrebnimi gnotnimi sredstvi, ako hočejo živeti pričakati nakazila penzijskih prejemkov. V predzadnji številki »Učit. Tovariša« pojasnjuje dobro informiran prijatelj slovenskega učiteljstva ta postopek in daje navodila, ki se jih je držati, da reševanje prošenj za upokojitve ne bo moglo zbuhati med učiteljstvom nezadovoljnosti.

Gospodu informatorju smo pač hvaležni za njegovo prijaznost in naklonjenost, vendar mislim, da je v interesu učiteljstva samega, ako ga le še opozorimo

na to, naj nikar ne pričakuje, da se postopek na mah izboljša in da mu ne bo treba mesece in mesece čakati na nakazilo penzijskih prejemkov; zdi se mi, da ne bo napak, ako se dotaknemo še dvoje, troje vprašanj, ki s priobčenim pojasnilom le še niso docela rešena.

Prej pa se mi vidi potrebno, povedati še nekaj drugega, da ne bo nepotrebnih nesporednosti, kakor so nastala po mojem prvem tozadevnem članku. Predvsem bi prosil vse gospode, ki imajo pri tem ali onem šolskem uradu posla s penzijskimi zadevami, naj ne jemljejo mojih poročil za nekako kritiko osebnega poslovanja, kakor sem zadnjič slišal, da se je zgodilo celo pri ministrstvu prosvete v Beogradu. Gospodje naj bodo prepričani, da tudi sam verujem v nji-